

LATVIEŠU KARAVĪRU KOMEMORĀCIJA KRISTĪGĀ SKATĪJUMĀ

Guntis Kalme

guntiskalme@hotmail.com

*Tā tauta, kurai ir savi varoņi un
kura tos neaizmirst, nav salaužama.*

Dr. U. Ģērmanis

Atslēgas vārdi: komemorācija, karavīrs, kristietība, Latviešu leģions, Dzimtene, Eiropa

Komemorācija ir būtisks eiropēiskās identitātes raksturlielums. Rakstā aplūkotas komemorācijas teoloģiskās noteiksmes, īpašu uzmanību pievēršot militārās komemorācijas būtiskajiem aspektiem: izziņas, vērtībapjēgsmes, ceremoniālajam, liturģiski sakrālajam. Kā konkrēts analīzes piemērs tiek izmantota Latviešu leģiona vēsturiskā pieredze un Latvijas Nacionālo bruņoto spēku prakse.

Cieņa pret mūžībā aizgājušu cilvēku ir dziļi ierakstīta Eiropas kultūrā. Jau gadsimtiem komemorācija¹ tiek pieņemta par elementāru un aksiomātisku cilvēcības normu. Tādēļ par tās jēgu un izcelsmi bieži līdz šim pat netika jautāts. Bet šodien, civilizāciju sadursmes apstākļos, aizvien aktuālāka kļūst nepieciešamība apjēgt un atgādināt šīs normas aksiomātiskos pamatus un nozīmi mūsu identitātē. Kristietībā pamatotā cilvēka cieņa ir eiropēiskās komemorācijas vērtībpostulāts. Pēc būtības un izpausmes komemorācija ietver vismaz četrus savstarpēji saistītus aspektus: 1) izziņas, 2) vērtībapjēgsmes, 3) ceremoniālo, 4) liturģiski sakrālo. Lai apjēgtu militārās komemorācijas specifiku un būtību, šajā rakstā kā analīzes piemērs izmantota Latviešu leģiona vēsturiskā pieredze un Latvijas Nacionālo Bruņoto spēku militārā ceremoniju prakse.

Komemorācijas bibliiskie pamati

Cilvēks kā īpaša radība

Eiropa ir izaugusi ar kristīgās ticības vērtībām. Tā ir kultūras vēstures un kulturoloģijas aksioma. Kristīgais pasaules uzskats principiāli ir noteicis fundamentālus antropoloģiskos uzstādījumus Eiropā. Šī raksta ietvaros ir iespējams uzskaitīt tikai dažus no tiem, kas nosaka eiropēisko komemorācijas vērtībpostulātu.

Cilvēks ir radības kronis, Dieva meistar darbs. Cilvēks ir rada pašam Dievam, Viņa savējais, jo vienīgi cilvēks ir radīts pēc Dieva tēla ("Dievs radīja cilvēku pēc Sava tēla, pēc Dieva tēla Viņš to radīja" 1 Moz 2, 7). Tā ir fundamentāla cilvēka sugas noteiksme, kas būtiski nosaka viņa individuālo un sociālo esību.

Šis noteiksmes sociālētisko aspektu vienkārši un precīzi izteicis Antuāns de Sent-Ekzi-perī. Viņš apraksta, kā “mana civilizācija, Dieva mantiniece”² veido cilvēka dižumu, vienlīdzību, pašcieņu, cerību, pazemību, atbildību, solidaritāti, savstarpējo cieņu, žēlsirdību u.c. vērtības. Raksta ierobežotības dēļ iespējams minēt tikai cieņas teoloģisko pamatojumu: “Gadu simteņiem mana civilizācija saskatīja katrā cilvēkā Dievu. Cilvēks bija radīts pēc Dieva tēla un līdzības. Godādami savu tuvāku, cilvēki godāja Dievu. Visi cilvēki bija brāļi Dievā. Dievišķā atspulgs cilvēkā piešķīra katram neatņemamu cieņu. No cilvēka un Dieva attieksmēm ļoti skaidri izrietēja, kādi pienākumi ikvienam ir pret sevi pašu vai savu tuvāko.”³

Rietumu civilizācijas humānisms ir pamatots kristīgajā ticībā.

Uzdevums — “kopt un sargāt” savu zemi

Cita nozīmīga cilvēka identitāti veidojošā noteiksme ir viņam dotais uzdevums savu Dzimteni — Ēdenes dārzu — kopt un sargāt: “Dievs Tas Kungs ņēma cilvēku un ielika viņu Ēdenes dārzā, lai viņš to koptu un sargātu” (2 Moz 2, 15). “Kopt” izsaka cilvēka darbības uzturošo, jaunrades un attīstības dimensiju, kas īstenojas civilizācijas un kultūras sasniegumos šo vārdu plašākajā nozīmē. Kā attīstības dimensija tā ir saistīta ar nepārtrauktību. “Sargāt” ir tās nodrošinājums. Lai kaut ko koptu, ir jābūt pārliecībai, ka gūtie augļi netiks sabradāti vai to kopēji vienā naktī arestēti un deportēti. Pasaulē, kurā joprojām diemžēl pēdējais arguments ir vara, ir jāspēj stāties pretī agresoram, aizstāvēt sevi, savējos un savējību pret klaju vai slēptu ļaunumu. Tāpēc Dieva dotais uzdevums “sargāt” izsaka ne mazāk fundamentālu cilvēka noteiksmi kā “kopt”, jo faktiski garantē tās īstenošanu. Pasaulē, kurā līdztekus dievišķajam un labajam, mīt arī velnišķais un ļaunais, šie uzdevumi ir nesaraujami saistīti.

Šī cilvēka identitāti veidojošā saikne starp “radīt” un “aizstāvēt” saglabājas arī pēc viņa nāves, proti, viņš tiek atdots savai zemei, fiziski topot par tās sastāvdaļu. Jo vairāk no savas dzīves cilvēks ir veltījis šim fundamentālajam uzdevumam, jo subjektīvi un objektīvi nozīmīgāk viņam pēc nāves ir atdusēties savā zemē. Īpaši svarīgi tas ir kritušo karavīru komemorācijas gadījumā, jo viņi pienākumam sargāt Tēvzemi ir atdevuši sevi visu, ieguldīti tajā sevi pilnīgi bez atlikuma.

Pārliecība, ka tiks apglabāts savā Dzimtenē, ir subjektīvi svarīga, jo uztur motivāciju kalpot savai zemei un tautai. Objektīvi tas ir nozīmīgi palicējiem un nākamām paaudzēm, jo kopšanas un aizsargāšanas uzdevums veido arī viņu pašu, viņu dzimtu un tautas identitātes un esības jēgas būtisku daļu. Šis uzdevums katrā nākamajai paaudzei tiek papildināts ar iepriekšējās paaudzes kopēju un sargātāju piemiņas apzināšanu, saglabāšanu un kopšanu, tā nodrošinot tautas identitātes nepārtrauktību laikā un telpā.

Miesas statuss kristīgajā ticībā

Miesa nav tikai ķermeņa daļa, kurai lemts reiz pārvērsties pīšļos, — tā ir gara mājoklis, caur kuru tas izpaužas, dzīvo. Miesa ir unikāls cilvēka esības veids, kas arī pēc nāves glabā kaut ko no aizgājēja personas un personības, kaut vai to, ka tieši šajā miesā konkrētais cilvēks ir mitis. Cieņa pret cilvēku iet rokrokā ar cieņu pret viņa miesīgo eksistenci. Skaidrojot 5. bausli: “Tev nebūs slepkavot”, M. Luters Mazajā katehismā saka: “Mums būs Dievu būties un mīlēt, ka savam tuvākam pie viņa miesas nekādu kaiti, nedz vainu nedarām.” Cilvēks nemaz savādāk nav domājams kā vienīgi un tikai miesā. “Miesa ir Svētā Gara mājoklis” (1 Kor 6, 19), kura savas zemišķās dzīves laikā ir tikusi svētīta, saņemot Kristības un Sv. Vakarēdiena sakramentus.

Miesas nicināšana⁴ nav kristīgās ticības principiāls raksturlielums, jo to ir radījis pats Dievs. Britu apoloģēts Klaivs Steipls Luīss (Lewis) asprātīgi teica: “Dievs mīl matēriju.

Viņš to izdomāja.”⁵ Trīsvienības otrā Persona, Logos, nākdams glābt pasauli, iemiesojas, top par cilvēku Jēzu Kristu, tā solidarizējoties ar visu cilvēci. Tradicionālajām konfesijām kopējā 381. g. Nīkajas–Konstantinopoles ticības apliecība to apraksta šādi: “Kas priekš mums, cilvēkiem, un mūsu pestīšanas labad no debesīm nācis un miesa tapis ... un cilvēks tapis...” Ziemassvētku vēsts kulminācija ir: “Vārds tapa miesa un mājāja mūsu vidū” (Jņ 1:14). Kristus inkarnācija ir pagodinājusi cilvēka miesu. Tādēļ cieņa pret cilvēku tā gara–miesas kopībā ir viens no kristīgās ticības stūrakmeņiem.

Dieva noliktā kārtība cilvēka aiziešanai no laicīgās pasaules

Būt izvadītam un apglabātam ir daudz vairāk kā higiēna un estētika. Tā ir ekskluzīva cilvēka privilēģija. Cilvēka ierašanās un aiziešana no pasaules ir Dieva apredzība, tā stāv zem Viņa likuma: “Pīšļiem būs atkal atgriezties atpakaļ zemē un kļūt par to, kas tie iepriekš bijuši, un garam atkal atgriezties atpakaļ pie Dieva, kas to ir devis” (Sal māc 12:7).

Kristīgais pasaules uzskats paredz, ka zemē⁶ aizgājēja mirstīgās atliekas nekā un neviena netraucētas uzturas līdz augšāmcelšanās dienai. Cilvēka cieņpilna apglabāšana, to nodotot zemei, ir Dieva noliktā kārtība, kura mums, pietātē pret tās Autoru un Viņa izcilāko radību — cilvēku — ir godbijīgi jāisteno. To nedarīt vai ielauzties tajā, nicinot tos, kuri ir nodoti zemei, apgānīt kapus utt. — nozīmē smagi noziegties ne tikai pret cilvēcisko morāli, bet vispirms pret tās devēju — Dievu.

Liedzot cieņpilnu izvadīšanu mirušajam vai vēl ļaunāk — tiši apgānot viņa mirstīgās atliekas, vaininieki ne tikai izaicina Dieva nolikto kārtību, bet nodara pāri sev, aizejot no savas cilvēcības un izraisot neprognozējamās sekas. Zīmīgi, ka par to var lasīt jau Homēra “Īliadā” (XXII, 353–359). Ahillejs, nāvīgi ievainojis Hektoru, atribes kārē saka tam: “Neseģs tev miroņa auta un neslacis asarām

gaužām, suņi un plēsīgi putni drīz gabalos saraustīs tevi.” Uz ko uzrunātais viņam praviētiski atbild: “Redzu jo skaidri: sirds krūtīs tev itin kā tērauds ir cieta. Apdomā mūžīgo dusmas es arī vēl modināt varu/ Dienā, kad Apollōns Foibs un dievišķais Priamids Parids/ nogāzīs tevi pie Trojas, kaut karotājs dūšīgs tu esi.”⁷ Tā arī notiek — Ahillejs apgāna Hektora līķi, bet pats drīz krīt no Parida bultas, kuru vadīja dievs Apollons⁸. Neatkarīgi no tā, ko domājam par Homēra aprakstītajiem notikumiem, ir skaidrs — pastāv augstāka dievišķa pasaules kārtība, kuru nevar nesodīti pārkāpt.

Viens no smagākajiem sodiem, ar kādu Dievs piedraud Vecās Derības ebreju tautai tās nepaklausības gadījumā, ir: “Tanī laikā,” tā saka Tas Kungs, “izmetīs Jūdas ķēniņu un lielkungu kaulus, priesteru un praviešu kaulus un Jeruzālemes iedzīvotāju kaulus no kapiem, un tos izsviedīs ārā un izkaisīs pa lauku, lai pār tiem spīd saule, mēness un viss zvaigžņu pulks, ko tie mīlēja, kam tie kalpoja un sekoja, ko tie meklēja un pielūdza; tos vairs nesavāks un neapglabās, tie kļūs par mēslojumu zemei” (Jer 8:1–2). Tā ir baisa pēcnāves perspektīva.

Senbaznīcas teologs Origenis (*Origen*, 185–ap 253) vēsta: “Cik vien iespējams, dvēselei [kas mājījusi miesā] nav nodarāms apvainojams, miesu izsviežot kā dzīvnieku.” Laktancijs (*Lactantius*, ap 250–ap 325) raksta līdzīgi: “Dievbijības pēdējā un lielākā izpausme ir svešinieku un nabago apglabāšana. [...] Mēs neļausim Dieva tēlam un veikumam tapt par ēsmu zvēriem un putniem. Tā vietā mēs atgriezīsim to zemē, no kuras tas cēlies.”⁹ Viduslaikos viens no septiņiem galvenajiem kristīga cilvēka tikumiem bija mirušā apglabāšana¹⁰.

Kristīgā komemorācijas prakse kā pašsaprotamu uzskata, ka abas cilvēka sastāvdaļas — miesa un gars — ir vienlīdz svarīgas, jo abas ir Dieva dotas. Tāpēc abām pienākas to savdabībai atbilstoša cieņa. Neatkarīgi no nāves iemesla, pašsaprotami ir, ka mirušais tiek izvadīts pēc iespējas savā miesīgajā

veselumā. Tāpat svarīgi, ka aizgājējs tiek identificēts kā konkrētais indivīds, jo Dieva priekšā katrs mirušais ir atsevišķa persona: “Es tevi saucu tavā vārdā, tu esi mans!” (Jer 43,1; arī 2 Moz 33, 12).

Tradicionāli kristīgajā izvadīšanā aizgājēji tiek guldīti jau svētītā zemē. Ja tas nav iespējams, attiecīgās atdusas vietas pirms izvadīšanas tiek iesvētītas. Kapsēta ir īpaša teritorija, kas netiek izmantota nekādiem citiem praktiskiem mērķiem, — atpūtai, izklaidē, biznesam u. tml. Kapsēta kā īpaši izdalīta komemorācijas vieta ar to vien jau norāda, ka tur tiek sagaidīta cieņpilna un godbijīga attieksme pret aizgājušajiem kopumā un katru atsevišķi.

Karavīru komemorācija

Karavīru komemorācija ir nozīmīga militārās kultūras sastāvdaļa. Tai ir liela loma normatīvas attieksmes pret karadarbību un tās neizbēgamā rezultāta — nāvi — uzturēšanai.

Militārās komemorācijas būtība

Karavīru komemorācija atšķiras no civilās komemorācijas. Tā iesākas jau ar dažām praktiskām, bet būtiskām atšķirībām. Lai būtu iespējama kritušo individuālā atpazīšana, karavīri valkā īpašus identifikācijas žetonus. leroču letalitāte ir sasniegusi tādu pakāpi, ka var padarīt cilvēka ķermeni neatpazīstamu (liesmu metēja, kājnieku mīnas iedarbības u.tml. gadījumā). Morālas un psiholoģiskas dabas problēmas izvadīšanā rodas, ja cilvēka ķermenis tiek iznīcināts pilnīgi, pulverizēts (piem., tiešā trāpījumā ar artilērijas šāviņu, munīcijas glabātuves sprādzienā bruņutehnikā u.tml.). Identificēšana ietver arī atbilstošas piemiņas zīmes uzstādīšanu. Neatpazītu bojā gājušo karavīru gadījumā ir iedibinājusies prakse veidot “Nezināmā karavīra” kapavietu. Tā tiek īpaši godāta, lai vismaz šādi kompensētu kritušā anonimitāti.

Komandieru rokasgrāmatas vēsta, ka karavīrs grib būt pārliecībā, ka viņa dzīvība netiks upurēta vieglprātīgi, proti, karadarbības likmei — tā mērķim, iemeslam, aizstāvamajām vērtībām ir jābūt augstākām par viņa dzīvību¹¹. “Vajag, lai miršanas jēga atsvērtu nāvi,”¹² sacīja kara lidotājs A. de Sent-Ekziperī.

Par Dzimteni krituša karavīra nāve ir upuris, kuru viņš ir apsolījis, dodot savu zvērestu¹³. “Esmu saistīts tikai ar to, kam atdodu sevi.”¹⁴ Daudzus Latvijas dievnamus rotā “Pasaules karā un Brīvības cīņās kritušo draudzes dēlu” piemiņas plāksnes ar Kristus teikto: “Nevienam nav lielākas mīlestības kā šī, ja kāds savu dzīvību nodod par saviem draugiem” (Jņ 15, 13). Ziedošanās cilvēku dara piederīgu kam lielākam par viņu pašu, — tam, kam viņi kalpojuši. Kritušie, cilvēku upuri, kas ir karadarbības neatņemama sastāvdaļa, ir neatgriezenisks, neatsaucams un nekādi vairs nemaināms notikums, tāpēc prasa īpaši godbijīgu attieksmi, tos pētot, apjēdzot un izvērtējot.

Cilvēks dzīvo savā konkrētajā identitātē un laiktelpas noteiksmē. Viņš nāk no savas zemes un tautas, un dzīves laikā veic sev uzticēto pienākumu “kopt un sargāt” savu zemi, un tāpēc pēc nāves tiek tai arī atdots.

Dzejnieks F. Bārda krustu virs cīņā krituša karavīra atdusas vietas nosauc par augstāko goda zīmi, apliecinājumu “pēdējai un augstākajai varonībai”. Dzejoli “Vagonā” ir dzejnieka un virsnieka saruna:

“..kurp? no kurienes? — No cīņas. Un — uz cīņu. Te kā neviļus man pasprūk jautājums: “Jūs uz cīņu? Bet ko tur vairs, sakiet, gūsiet — varonības zīmes taču visas jau gūtas jums!” — Kā apmulsis viņš brīdi skatās un tad iesāk: “I... bet arī nav. Nav vēl īstās. Trūkst vēl. Trūkst vēl viena krusta — baltā koka krusta svešā mežmalā. Kas nav guvis to, tam tomēr vēl ir sveša varonība pēdējā un augstākā - - -”.

Cik svarīga mums ir sava zeme, tikpat arī, lai mūsējie atdusētos savā, nevis svešā zemē¹⁵. Tas ir veids, kā tiek apstiprināta konkrētā vērtībattieksme, ka latvieši pieder Latvijai un Latvija viņiem. Kritušos karavīrus, kuri guldīti svešā zemē, ir jāpārved mājās, jāpārbeda savējā. Ja iespējams, pārbedot pašas viņu mirstīgās atliekas, ja tas nav iespējams, tad kaut vai kā zemes sauju no apbedīšanas vietas. Tā ir simboliska darbība, kas vēsta: "Viņi ir atgriezušies!" Mēs viņus pārvedam mājās, kaut arī ne pirms, bet pēc tam, kad viņu miesas ir kļuvušas par zemi. Tā nav "turienes zeme", bet tā zeme, par ko kļuvušas viņu miesas.

2006. g. 24. novembrī Rīgā atjaunoja Balto krustu kapulauku, atklāja un iesvētīja pieminekli "Ēna". Pie lielā baltā krusta tika novietota granīta plāksne, kas sedz no Gulaga lēģeriem atvesto zemi. Plāksne vēsta: "Seit apbedīta no bijušās PSRS Gulaga nometņu vietām¹⁶ 1995. gada 11. novembrī atvestā ciešanu pārpilnā un tagad svētītā

zeme. Zeme no turienes, kur bija ieslodzīti un nolemti nāvei 1941. gada 14. jūnijā no Latvijas deportēto ģimeņu vīrieši. VIŅI IR ATGRIEZUŠIES."

Mūsdienās aizvien biežāk karavīri cīnās un krīt citas zemes teritorijā. Savas zemes drošības aizstāvēšana šodienas globalizētajā pasaulē var īstenoties arī nevis kā karš par savas Dzimtenes teritoriju, bet kā vērtībkarš, aizstāvot savas Dzimtenes identitāti uzturošās vērtības starptautisko operāciju ietvaros citā teritorijā. Līdz ar to karavīriem ir svarīgi zināt, ka viņa valsts izdarīs visu, lai krišanas gadījumā viņš nonāktu atpakaļ Tēvzemē. Piem., ASV, kas vēsturiski un pēc būtības ir migrantu valsts, armijā oficiālais karavīra kredo satur pantu: "Es nekad nepametišu kritušo biedru" (*"I will never leave a fallen comrade"* — angl.)¹⁷, — neviens netiek atstāts kaujas laukā, visi tiek pārvesti mājup. Vēl konsekvētāk tas skan ASV 75. reindžeru pulka kredo: "Es nekad neļaušu kritušam biedram nonākt ienaidnieka rokās" (*"I will*

1. att. Balto krustu kapulauks

never leave a fallen comrade to fall into the hands of the enemy” — angl.)¹⁸.

Militārās komemorācijas pastāvīgums

Piemīņas kopšana nav vienreizējs pasākums. Kapa kopīšana, piemīņas plāksne vai pieminēklis ir regulāri aprūpējams, un jo vairāk pati aizgājēja piemīņa, kuras dēļ notiek pati komemorācija. Visefektīvāk tas norisinās personiskas līdzdaļas veidā ar konkrētām darbībām, kuras tiek veiktas kritušo karavīru un viņu piemīņas vietu apzināšanā, kopšanā, piedaloties piemīņas pasākumos utt. Nav iespējams būt līdzdalīgam reiz jau notikušajai karadarbībai konkrētajā laikā, bet ar piedalīšanos piemīņas pasākumā tas top iespējams kaut nelielā mērā vismaz konkrētajā telpā.

Komemorācija ir svarīga nevis kritušajiem, bet mums, jo ar savu fizisko līdzdalību pietuvojamies arī notikumu jēgai un cīnītāju aizstāvētajām vērtībām — līdz kādā brīdī bijušais no “notikumiem vispār” kļūst par “notikumiem priekš mums”. “Zināt [šeit — savu karavīru piemīņu — G.K.] nenozīmē sadalīt un izskaidrot. Tas nozīmē nonākt līdz [notikušā būtības] redzējumam. Bet, lai redzētu, vispirms ir vajadzīga līdzdalība.”¹⁹ Tā vēstures notikumi top arī par mūsu personīgās pieredzes daļu, kas reāli sāk ietekmēt, mainīt mūsu dzīvi, attieksmes un vērtībtelpu — no neieinteresētas, līdz šim faktiski vienaldzīgas uz personiski nozīmīgo, piesātinot to ar patriotiskiem ideāliem. Tādā veidā kritušo pārstāvētās vērtības kļūst par mūsu personīgās identitātes būtisku sastāvdaļu. Mēs topam līdzdalīgi, līdzpiederīgi viņu jau pilnīgi saņiegtajā piederībā Dzimtenei, viņu upurī.

Zviedru militārais atašejs majors Karls Lindkvists (*Lindqvist*) aprakstīja 1937. g. 18. novembra svinības Rīgā. Viņš atzīmēja, ka no rīta studenti nolika vainagu pie Nezināmā karavīra kapa²⁰. Šodienas zviedru militār-pētnieki secina, ka “studenti, noliekot vainagus pie Nezināmā karavīra kapa, ar to radīja

kopību, kurā [viņi] kļuva par tās pašas ķēdes locekļiem kā kritušie karavīri”²¹. Pētnieki arī atzīmē, ka tādas svinības nav nāves kults, bet rituāli, kurā nācija un nāve tika savienoti ar vēsturi: “Šajos gadījumos nāve bija indivīda līmenī un kritušie iemiesoja nāciju. Tas nebija domāts sērošanai, bet pieminēšanai. Kritušo karavīru piemīņa ir neatkarības svinēšana, kuru par iespējamu ir darījuši viņu upurī.”²²

Tādēļ ir pozitīvi vērtējams, ka pašreizējās mācību programmas ietvaros Nacionālās Aizsardzības akadēmijas kadeti Latvijas militāro vēsturi apgūst ne tikai lekcijās un no grāmatām, bet arī pārgājienos, apmeklējot latviešu karavīru cīņu un piemīņas vietas.

Militārās komemorācijas izziņas aspekts

Jau Vecās Derības reliģija ir vēsturiska, jo Dievs runā un darbojas caur konkrētiem notikumiem: “Sargi savu dvēseli, ka tu neaizmirstu to, ko tavas acis ir redzējušas, un ka tas neizzūd tev no sirds visās tavās mūža dienās. Un dari to zināmu saviem bērniem un saviem bērnu bērniem” (5 Moz 4, 9). Jaunās Derības reliģija ir vēl vairāk uzsvērti vēsturiska²³, jo pats Pestītājs ir ieradies kā cilvēks konkrētā laiktelpā, lai īstenotu dievišķus nodomus un vērtības. Tāpēc arī pašai vēsturei ir milzu vērtība, jo tajā iesaistīto dalībnieku darbības ir jēgpilnas, kādas vērtības apliecinot, aizstāvēt vai gluži pretēji, noliedzot vai iznīcinot. Zīmīgi, ka 4. bauslis “tev būs savu tēvu un māti godāt” kristīgajā vērtībtelpā faktiski ir pārtapis par t.s. vēstures bausli: “Tev nebūs aizmirst!”

Vēstures skaitļi, fakti, dati ir svarīgi, jo izsaka notikumu objektīvos raksturlielumus, apjomu. Tie ir vienmēr precizējami, un vienmēr meklējami jauni avoti, rezultāti pētāmi, salīdzināmi u.tml. Tas dod iespēju identificēt vēl nezināmus kritušos, tā atņemt kādus anonimitātei un atdot atpazīstamībai. Ir svarīgi noskaidrot, cik un kur mūsējie krituši, kur un kādos apstākļos apglabāti, kādā stāvoklī

ir kapu kopiņas, pieminekļi u.tml. Tas uztur mūsu saikni ar Dzimteni un tiem, kuri par to krituši.

Militārās komemorācijas vērtībapjēgsmes aspekts

Patī mūsu karavīru veikuma izpēte jau ir apliecinājums, ka viņu cīņas, pat neatkarīgi no to konkrētā rezultāta, mums ir svarīgas kā viņu cīņas gara apliecinājums. Vajadzība izziņāt mūsu karavīru veikto norāda uz mūsu ieinteresēto, nevienaldzīgo attieksmi, centienus pārmanot viņu gūtās vērtības, t.i., apzināti pakļaut savu personību viņu veikuma iespaidam, lai gūtu savu vērtībizaugsmi. Tātad piemiņa nenozīmē tikai vēstures kā pagājības atmiņas kultivēšanu, bet vairāk — vērtību izkristalizāciju un to apguvi. Izzinot notikumus, mēs tiecamies tos apjēgt, atbildot uz jautājumiem, — ko šis notikums, veikums u.tml. sniedza veicējiem un mums? Kādu vērtību tas uztur, aizstāv vai rada?

Kritušie nav tikai karadarbības upuri un zaudējumi vien. Svarīgi ir izprast, kādēļ, kā vārdā upuri ir nesti, kādas vērtības iegūstot, apliecinot, aizstāvot viņi ir krituši. Bet objektivitātes un sociālās pedagoģijas dēļ noteikti ir jārunā ne tikai par upuriem, bet arī par ieguvumiem, uzvarām, pat ja tās nav ievērojamas vai “neatsver” zaudējumus. Ja iepriekšējās cīņas tiek redzētas un skaidrotas tikai kā zaudējumi vien, tad neveidojas motivācija nākamajām cīņām, varonībai. Tad vēsture ir tikai upuru un zaudējumu vēsture, kas ir tikai daļēja vai puspatiesība, un tā ir sliktāka par meliem, jo nav gluži nepatiesība. Tas rada mums bieži pārņemto upura kompleksu, kā arī nepamatoti nihilistisku, skeptisku, depresīvu, apātisku un defētisku attieksmi, patriotisma deficītu, vienaldzību, nevērību, virspusējību.

Pēdējā laikā ir vērojams pieaugošs sabiedrības pieprasījums pēc izturības, pretošanās, uzvaras stāstiem. Varoņu mums pietiek, ir tikai jāapzina esošie, jāizceļ viņu veikums²⁴. Tas nozīmē norādīt uz iegūtajām

vērtībām un daudzīnāt tās. Nav nepieciešams varoņus un viņu veikumu pārspīlēt, laķēt vai īpaši glorificēt. Varoņi nav jāpadara par elkiem, lai nenāktos vilties viņu citās cilvēcības šķautnēs, kas varbūt nav tik pievilcīgas kā tās, kas nodrošināja izcilu veikumu. Daudz svarīgāks ir notikušā reālistisks attēlojums, jo tas parāda, ka ir iespējams pārvarēt ne tikai fiziskas, bet arī morālas grūtības, situācijas pretrunīgumu, neviennozīmību, samulsumu, neziņu u. tml.

Ir svarīgi, kā kopumā skatām savu tautas vēstures gaitu — kā sakāvju sēriju vai guvumu virkni, kaut arī grūti nākušu? Mūsu vēsture nav tikai, kā pieņemts uzskatīt, okupāciju, apspiestības un pakļautības vēsture vien. Mums ir arī gana daudz uzvaru, lai gluži pamatoti celtu savu nacionālo pašapziņu, patriotismu. U.Ģermanis mūsu tautas vēstures koptāi izsaka šādi: “Latviešu tautas vēsture ir stāsts par latviešu tautas nemitīgo brīvības cīņu, par lieliem upuriem un slaveniem varoņdarbiem.”²⁵

Tas nozīmē, ka mūsu cīnītāji, latviešu karavīri, no senvēstures sākot un cauri laikmetiem, līdz pat strēlniekiem, Neatkarības kara dalībniekiem, leģionāriem, partizāniem, bija apveltīti ar īpašībām, kas nodrošināja panākumus, vispirms jau ar drosmi — kā morālo, tā fizisko. Tā ir nozīmīga vērtība, kura ir jāmantos no viņiem.

Latviešu karavīru morālā un fiziskā drosme

Karā ne vienmēr ir iespējami varoņdarbi un varoņa nāve, kā to grib rādīt idealizētās kara ainas. Karavīra morālā varonība iesākas ar spēju pieņemt karadarbības nežēlīgos nosacījumus. Tas nozīmē aizstāvēt Dzimteni un tās vērtības uz jebkuriem nosacījumiem, jo likme ir augstāka par jēlkādiem personiskiem un subjektīviem apsvērumiem, tai skaitā individuāliem militāriem sasniegumiem, kā arī politiskās konjunktūras apsvērumiem.

Piem., Latviešu leģiona vēstures izpēte ar mērķi gūt militārpatriotiskas vērtības

liek meklēt atbildi uz ētisku jautājumu: “Vai bija vērts cīnīties morāli neizdevīgos apstākļos — vācu uniformās?” Uz to ir atbildējis vēsturnieks Inesis Feldmanis: “Latviešu leģionārus nesaistīja ne Vācijas ideoloģiskie, ne arī militārie mērķi. Vācija viņiem bija vajadzīga kā sabiedrotais, lai varētu cīnīties pret PSRS, pret boļševismu.”²⁶

Vācu uniformas bija cena, lai vispār varētu cīnīties, nevis otrreiz kļūt par upuriem. “Mums jātiek pie ieročiem. [...] Mums tāpat būs jācīnās par savas valsts brīvības atgūšanu. Nav svarīgi, kādos tērpos mūs ietērs. Galvenais šodien ir ieroči,” izlēma pulkvedis Voldemārs Veiss²⁷. Tiešām, vai pēdējā instancē nav vienalga, kādā formā, ar formas tērpu vai bez tā tika šauts uz sarkanajiem? Svarīgi, ka viņi tika izsisti no slepkavu un mūsu zemes paverdzinātāju ierindas pavisam vai uz laiku.

Nākamais līdzīgi grūtais morālais jautājums ir: “Vai bija vērts cīnīties tad, kad vairs nebija iespējams uzvarēt?” Lai atbildētu uz šo jautājumu, vispirms jāatbild — “kas ir karavīrs?”. Vai spēlētājs, kurš cīnās tikai tik ilgi, kamēr pastāv iespējas uzvarēt, un jūt morālas tiesības spēli pārtraukt, ja uzvarēt vairs nevar, un viņš nebūs čempions? Karavīrs cīnās ne tikai par uzvaru, viņš aizstāv arī savas tautas godu un pašcieņu. Lai arī 1944. g. sapratām, ka karu neuzvarēsīm, mēs tomēr turpinājām cīnīties. Ģenerālis Rūdolfs Bangerskis par to sacīja: “Brīvību mēs neizkarojām, bet godu gan.” Karavīra gods prasa aizstāvēt savējību līdz beidzamam, ja iet bojā, — tad ar ieroci rokās, ne paceltām rokām. Karavīra morāles pamats ir varonība²⁸. Jautāt, vai bija vērts aizstāvēt savu un savas tautas godu, pēdējā konsekvencē nozīmē jautāt: vai ir vērts būt cilvēkam?

Vai tikai uzvara vien attaisno pretošanos un ar to saistītos upurus? Vai arī ne pati pretestība ļaunumam? Latviešu leģionāri cīnījās pret 20. gs. lielāko politisko ļaunumu²⁹ – totalitāro komunismu. Ikviens, kas kaut mazākajā mērā tam ir pretojies, tāpēc vien ir

iemantojis nepārejošu cieņu un atzinību. Pētniece Vita Zelča secina: “Latviešu leģionāru diskursā nozīmīgākā vērtība bija cīņa pret PSRS.”³⁰ Tātad pati leģionāru cīņa par latviešu nācijas vērtībām jau bija vērtība, jo nodrošināja Dieva prasības “kopt” izpildi.

*“Cīņā iet ir brīvu vīru daļa,
Lai pēc tam kā dzīva, liela elpa
Augšup celtu visu savu tautu.”*

(A.Čaks “Mūžības skartie”)

Latviešu leģions sniedza ārkārtējus, tautā un bruņotajos spēkos līdz šim nepārspētus fiziskās drosmes, varonības³¹, pašuzturēšanās un izturības augstumus. Diez vai kāds no leģionāriem pirms kara sprauda par mērķi iekļūt Latvijas vai heroikas vēsturē. Bet notika tieši tas. Leģionāri ir ieņēmuši savu nozīmīgu vietu Latvijas varonības un tās pretestības komunistu okupācijas varai vēsturē. Viņi parādīja, ka arī maza tauta grib sevi aizsargāt, ka tā var iestāties par savu godu un pašcieņu. Šajā nozīmē nav lielu vai mazu tautu, ir tikai tās, kuras attaisno vai neattaisno savu esību ar varēšanu un spēšanu miera laikā, un varonību — karā. Latviešu cīnītāji parādīja, ka arī neliela tauta nebūt nav maza savā pastāvēt un izturētgrībā, ka arī tā spēj radīt savas Dzimtenes aizstāvjus un no tiem — varoņus.

Leģionārus augsti novērtēja ne tikai Vācijas bruņoties spēki, bet arī ASV armijas militārā izlūkošana, kuras štāba arhīva materiālā lasām, ka “Deviņpadsmitā kaujas divīzija [...] ir visvairāk apbalvotā ienaidnieka divīzija ar augstu morāli, lieliem kaujas piedzīvojumiem, ļoti varonīga un labi vadīta. [...] šī augstās kvalitātes vienība ir stūrakmens Kurzemes ielenkumā.”³²

Mūsu tautas cerības uz savas valsts atjaunošanu 1945. g. neattaisnojās, jo kara iznākums nebija atkarīgs no mums. Mēs darījām to, kas bija atkarīgs no mums — mēs pretojāmies. Tāpēc tagad neviens nevar sacīt: latvieši — glēvuļi, jo leģionāru cīņas parādīja latviešu karavīra drosmi un varonību.

2. att. Planšetes pie Rumbu mājām vēsta par Kurzemes stratēģiskā placdarma kaujām. Līdzīgas atrodas arī Mores kauju vietās, iecerēts drīzumā uzstādīt tādas arī Biksērē, godinot 19. divīzijas kapteiņa Žaņa Butkus vadītās kaujas

3. att. Piemineklis — lielgabala vairogs (makets), godinot majora Jāņa Ozola komandētā artilērijas 3. divīziona 8. baterijas kauju 1944. g. 23. decembrī. Piemineklis faktiski pārstāv visu Kurzemes frontes noturēšanai iesaistīto Latviešu leģiona artilēriju

Leģionāru cīņa un pārvarētās grūtības ir izveidojušas šo vīru stāju un radījušas ko īpašu — mūsu pagaidām pēdējo cīnītāju un varoņu paaudzi. To, no kuras ir vērts mācīties, uz kuru ir vērts atskatīties, par kuru nākamās paaudzes, rādot savu ciltskoku, ar lepnumu sacīs: “Mans vec(ve)ctēvs bija leģionārs!”

Leģiona cīņas ierakstās mūsu tautas brīvības cīņu vēsturē, tāpēc kritušos cīnītājus glabāja arī Brāļu kapos (vai vēlāk tur pārbedīja). Tās tika uzskatītas par Brīvības cīņu turpinājumu, tāpēc 1944./45. g. ziemas cīņas tika vērtētas kā Trešās Ziemassvētku kaujas.

Nozīmīgi ir ieraudzīt Latviešu leģiona vietu kopējā tautas brīvības cīņu ķēdē. Viņu cīņas ielija tautas brīvības alku un pretestības apziņas kopējā straumē. Lai arī centieni pēc brīvības un Latvijas valstiskuma atgūšanas neīstenojās toreiz, bet, apvienojoties ar ilgi slāpēto, taču neizdzēsto neatkarības gribu, tomēr rezultējās piecdesmit gadu vēlāk.

Lai arī karš un 50 okupācijas postījuma gadi atņēma mums daudz cilvēku dzīvību, mājas, zemi, brīvību, taču nedz nacistu, nedz komunistu vara nespēja atņemt mums gribu būt pašiem. Vairāk nekā 50 gadus esam spējuši izdzīvot tikai ar alkām pēc mums atņemtajām vērtībām. Leģionāru klātbūtne vien palīdzēja uzturēt tautas identitāti un tieksmi atgūt atņemto valstiskumu.

Leģionāru klātums sabiedrībā joprojām ir vitāli svarīgs mūsu tautas morāles un adekvātas, politiskas konjunktūras nesamaitātas vēsturiskās apziņas uzturēšanai. Leģionāri atgādina mūsu tautas traģiskā liktenis izcelsmi un norisi, saglabājot adekvātu vēstures izpratni turpmākajām paaudzēm, nepieļaujot tās manipulatīvu “pārvērtēšanu”.

Mūsu attieksmei pret viņiem kā Latvijas liktenim ļoti nozīmīgas karadarbības veterāniem ir jāizpaužas arī atbilstošā militārā komemorācijā. Par pašsaprotamu jau kļuvusi prakse, ka tagad mirušos un pārbedāmos leģionārus gulda Lestenes Brāļu kapos un viņu vārdus iekļauj piemiņas sienā.

4. att. Pēc kaujām guldīto, kā arī vēlāk pārbedīto karavīru piemiņas siena Lestenes Brāļu kapos. Aiz tās — trešajā un piektajā Kurzemes kaujā cietusī Lestenes baznīca, kas kalpoja kā ievainoto kopšanas punkts

Militārās komemorācijas simboliskais aspekts

Karavīra izvadīšanai ar militāru godu ir īpaša jēga. Militārā izvadīšana tiek definēta kā: “Valsts ceremoniāla cieņas un pateicības izrādīšana tiem, kuri kara un miera apstākļos ir uzticīgi aizsargājuši mūsu nāciju.”³³ Tā ir simboliska norise, kas parāda, ka Dzimtene zina, pieņem un novērtē karavīra nesto upuri³⁴. Tāpēc karavīru apbedīšana (pārbedīšana) notiek iespējami augstākā simboliskā līmenī — brāļu kapos, ar salūtu un citām atbilstošām militārām ceremonijām, kuru

kopuzdevums ir apliecināt karavīra sūtības augsto novērtējumu³⁵.

Piem., goda sardzes simboliskā jēga ir apliecinājums, ka karavīrs arī pēc nāves ir piederīgs savai “kara draudzei”. Viņa biedri ir kopā ar viņu līdz mūžības vārtiem. Tāpēc, piem., NBS goda sardzē pie kritušā karavīra zārka ietilpst viņa vienības karavīri un goda eskortā — karoga grupa ar vienības karogu³⁶. Pastāv komemorācijas prakse, ka arī atsevišķi apglabātie karavīri tiek pārbedīti brāļu kapos nevis tāpēc, lai būtu vienkāršāk apkopt viņu kapu vietas, bet lai nodrošinātu viņiem iespēju pēc nāves atdusēties līdzās biedriem, ar kuriem viņi ir bijuši vienoti zvērestā un palikuši vienoti tā piepildījumā, ieroču brālībā³⁷.

Rietumeiropas militārām ceremonijām ir kristietības vērtību pamats. Dažas ar karadarbību saistītās praktiskās norises laika gaitā ir ieguvušas simbolisku vēstījumu. Piem., tāds ir izvadīšanas salūts. Sākotnēji tas bija signāls pēc īsa pamiera kaujas laukā. Kad puses savāca savus ievainotos un kritušos, tika šautas atbilstošas zalves, signalizējot par regulāras karadarbības atsākšanu.

Tas parāda, ka kristīgā izvadīšana un cieņa pret kritušajiem ir bijusi svarīgāka par partikulāriem militāriem ieguvumiem. Dzīvajiem bija nozīmīgi savākt un kristīgi izvadīt kritušos, nevis bradāt pāri tiem nākamajā kaujā. Savstarpēji bruņniecisku attieksmi karojošo pušu starpā varēja vērot vēl Pirmā pasaules kara laikā (atsevišķos gadījumos arī Otrajā pasaules karā). Klasisks piemērs tam ir kritušā vācu izcilā lidotāja barona Manfrēda fon Rihthofena (*Richthofen*) bēres. Viņš tika notriekts sabiedroto pusē. 1918. g. 22. aprīlī viņu izvadīja austrāliešu karavīri ar pilnu militāru godu — goda sardzi, salūtu, sešiem virsniekiem nesot viņa šķirstu. Uz kapa tika uzlikts vainags ar uzrakstu: “Mūsu drosmīgajam un cienīgajam pretiniekam.”

Karavīra izvadīšana ir oficiāla, svinīga, stingri reglamentēta simbolisku darbību virkne saskaņā ar militārā ceremoniāla noteiku-

miem. Tā, piem., Nacionālo Bruņoto spēku “Karavīru sagaidīšanas, izvadīšanas un apglabāšanas ceremonija” nosaka: “Pēc transportlīdzekļa ierašanās, pirms zārka (urnas) iznešanas militārās ceremonijas vadītāja vadībā uz zārka uzklāj valsts karogu³⁸. [...] Pēc dievkalpojuma un piederīgo atvadīšanās no mirušā kapelāns aicina uzlikt zārka vāku un noņemt valsts karogu. Militārās ceremonijas vadītāja vadībā divi karavīri noņem karogu un saloka piecās vienādās daļās. Pēc karoga salocīšanas militārās ceremonijas vadītājs uz salocītā karoga vai speciāli sagatavota apbalvojumu spilvena uzliek apbalvojumus, virsnieka zobenu un nodod pēc pakāpes augstākam komandierim. [...] Parādes formas tērpā galvassega paliek uz zārka vāka, un to ielaiž kopā ar zārku. [...] Komandieris [...] pasniedz valsts karogu, apbalvojumus un virsnieka zobenu karavīra tuviniekiem ar vārdiem: “Valsts karogs ir valsts varas, tautas uzticības un vienotības simbols un tiek nodots jums mūžīgā glabāšanā.” [...] Nolaižot zārku (urnu) kapā, orķestris izpilda valsts himnu. Ar himnas pirmajiem akordiem salūta grupa izpilda trīs salūta zalves.”³⁹

Zīmīga ir karoga loma karavīra izvadīšanā. Tas ir pirmais simbols, ar ko izvadāmais karavīrs uzsāk ceļu uz mūžību, un tāpēc arī tiek pasniegts tuviniekiem par piemiņu kā tās augstākās vērtības — Latvijas valsts suverenitātes simbols, kurai karavīrs ir kalpojies⁴⁰.

Militārās komemorācijas liturģiski sakrālais aspekts

Kristīgajā izvadīšanā īstenojas Dieva noteiktās cilvēka dzīves kārtības pēdējais zemišķās dzīves posms: “Pīšļiem būs atkal atgriezties atpakaļ zemē un kļūt par to, kas tie iepriekš bijuši, un garam atkal atgriezties atpakaļ pie Dieva, kas to ir devis” (Sal māc 12:7). Mirušais ar Sv. Rakstu vārdiem “Tas Kungs lai pasargā tavu izešanu un ieešanu no šā laika mūžīgi” (Ps 121, 8) tiek izvadīts no šīs dzīves uz mūžīgo, guldot svētītā zemē.

Izvadīšanas norises viens no jēgas aspektiem ir ne tikai veltīt aizgājušajam pienākošos cieņu, bet arī apliecināt, ka esam vienoti tajā sakrālajā, mūžības īstenībā, kurā viņi nu ir iegājuši, uzņemti. Ar to apliecinām, ka esam viena draudze, viena tauta — Dievā⁴¹. Izvadīšanai ir garīgi objektīva nozīme — mēs veidojam garīgi būtiskas, pārtaicīgas, mūžībā noenkurotas attiecības ar aizgājušajiem.

No kristīgā izvadīšanas viedokļa karavīra apbedīšana (pārbedīšana) liturģiski neatšķiras no civilās izvadīšanas liturģijas. Protams, perikopju⁴² izlase un uzrunas tematika būs saistīta ar viņa militāro dienestu. To veic kapelāns vai attiecīgās konfesijas garīdznieks saskaņā ar tās mācību un tradīciju, ņemot vērā tuvinieku vēlmes.

Antikomemorācija

Attieksme pret mirušajiem un kritušajiem uzrāda tos faktiskos principus, uz kuriem ir veidota attiecīgo karavīru pārstāvētā valsts. Eiropas kristīgajā civilizācijā cilvēcijas norma ir mirušos apglabāt ar pienācīgu cieņu un kritušos karavīrus — ar militāru godu.

Citās civilizācijās eiropēiskās humanitārās vērtības nav pašsaprotams elements. Tāpēc saskare ar tām var izraisīt neizpratni vai pat savstarpēji noraidošu, aizsardzības un atgrūšanās reakciju. Mūsu ģeopolitiskajā areālā tāda ir Krievija, par kuru pastāv uzskats, ka tā nav piederīga Rietumeiropas civilizācijai, bet gan t.s. slāvu pareizticīgo civilizācijai, kas tuvāka austrumu civilizācijai, islāmam⁴³. Ja arī Eiropas civilizācijā mēdz būt necieņas pret cilvēka dzīvību fakti un attieksme, taču tā ir izņēmums, nevis likumsakarība, kamēr Austrumu civilizācijās tas mēdz būt arī pretēji. Krievijas civilizācijā saslēdzās kopā tās senais aziātiskais⁴⁴ un sovjetiskais bandokrātijas⁴⁵ mantojums, kas necieņas praksi pret cilvēku vēl pastiprina.

PSRS komemoratīvā prakse

Pretinieka piemiņas un viņu kapu iznīcināšana

The Oxford Companion to Military History secina: "Austrumu frontē Otrajā pasaules karā pretinieka kritušos likvidēja bez ceremonijām un kapsētas tika apgānītas."⁴⁶ Pēc kara Latviešu leģiona pulkvedis Vilis Janums rakstīja: "Mana pulka kauju vietās bija palikuši daudzi [...] vientuļi kapi. Lai tie nekļūtu liecinieki par latvju tautas izmisuma pilno pretestību, Staļina ordas visus šos mūsu kritušo kapus nolīdzināja ar zemi."⁴⁷ Komemorācijas pētniece Vita Zelče vēsta: "Sarkanajai armijai bija īpašas pretinieka kapu iznīcināšanas vienības, kas sekoja fronteī un pildīja savu uzdevumu. Tie gluži vienkārši tika fiziski iznīdēti — saspridzināti, nošķūrēti, tanku kāpurķēžu samalti, demonstēti. [...] būvēja saimniecības ēkas, izveidoja kolhoza laukus, sporta stadionus. Vēlākajos gados daudzas šās klusās kapavietas izārdīja laukos veiktie meliorācijas darbi."⁴⁸

Līdzīgu procesu varēja vērot arī Latvijas neatkarības atgūšanas sākumā. Atsaucoties uz periodiku, šī komemorācijas pētniece raksta: "1990. gada naktī no 4. uz 5. decembri tika uzspridzināti pieminekļi latviešu leģionāriem Džūkstē, Morē, Codē un Jaunpilī. Divas nedēļas vēlāk PSRS aizsardzības ministrs maršals Dmitrijs Jazovs (Язов) atzina, ka pieminekļi uzspridzināti pēc viņa pavēles."⁴⁹

Joprojām norit t.s. "kauja par vēsturi"⁵⁰. 16. marts kā Latviešu leģiona atceres diena katru gadu ir "karstais jautājums." 1998. g. tā kļuva par Saeimas apstiprinātu piemiņas dienu. 1998. g. 29. oktobrī Saeima pieņēma deklarāciju "Par latviešu leģionāriem Otrajā pasaules karā", kura noteica Latvijas valdībai "rūpēties par latviešu karavīru goda un cieņas aizskārums novēršanu Latvijā un ārzemēs". 2000. g. šī atceres diena tika svītrotā no svētku un piemiņas dienu saraksta. Ap šo datumu iedegās konfrontācija,

kas pēc līdzīga scenārija atkārtojas ik gadus. Krievijas izvērstā hibridkara ietvaros⁵¹ Latvijai tiek uzbrukts ar apsūdzībām nacistu glorifikācijā. Savukārt Latvijas patriotiski noskaņotā daļa uzskata par savu pienākumu godināt cīņā pret PSRS kritušos latviešu karavīrus.

Savu pieminekļu uzstādīšana, padomju karavīru brāļu kapu izveide

Padomju karavīru pieminekļi pildīja komunistu režīma glorifikācijas un idolizēšanas funkciju. Lielākoties tie bija bezgaumīgi, brīžam klaji neglīti, pat monstrozi. Režīma jubilejās indoktrinācijas nolūkos tie “brīvprātīgi piespiedu kārtā” bija jāapmeklē, īpaši skolu jaunatnei. 1978. g. mūs, universitātes studentus, obligāto militāro nodarbību ietvaros veda pa padomju t.s. kauju slavas vietām Kurzemē. Mūsu uzmanību pievērsa kādam piemineklim — sarkanarmieša figūrai uz

īpaši atlasītiem cilvēka galvaskausa izmēra un formas akmeņiem, lai gūtu iespaidu — uzvarētājs stāv uz ienaidnieka galvaskausu kaudzes. Pat robustākie noskurinājās, skatot ainu, kas atgādināja Vasilija Vereščagina “Kara apokalipsi”, kurā atainotais lauks nosēts ar cilvēku kauliem un centrā — milzu kaudze ar galvaskausiem, pār kuriem līdinās maitu lijas. Te maitu lijas vietā bija sarkanarmietis.

PSRS (Krievijas Federācijas) priekšmetiski manipulatīvā attieksme pret saviem kritušajiem

PSRS kritušie karavīri tika padarīti par pielūdzamiem varas simboliem tur un tad, kad tas režīmam bija nepieciešams pašslavināšanai, bet citur faktiski tie tika lemti aizmirstībai, pamesti novārtā. Otrajā pasaules karā “padomju zaudējumi bija tādi, ka pat, ja viņi paturēja savā varā kaujas lauku, viņu

5. att. Krievijas mobilā krematorija, sānskats

6. att. Krievijas mobilā krematorija, skats no aizmugures

kritušie tika bieži aprakti lielās bedrēs”⁵². 2003. g. “Известия” rakstīja, ka Krievija joprojām nav parūpējusies par pusmiljons (t.i., apm. 50 strēlnieku divīziju sastāvs) karā kritošo padomju karavīru apglabāšanu⁵³.

Savukārt patlaban notiekošajā Ukrainas karā, gadījumos, kad Krievijas agresīvos mērķus nav bijis iespējams labi maskēt, tās karavīru mirstīgās atliekas tiek apraktas slepeni vai pat iznīcinātas un nāves patiesie apstākļi no sabiedrības un tuviniekiem noslēpti. 2015. gada 26. maijā portāls “Bloomberg View”, atsaucoties uz ASV Kongresa Bruņoto spēku komitejas vadītāju Maku Tornberiju (*Thornberry*), vēstīja, ka Krievija, lai slēptu savus zaudējumus, Austrumukrainā lieto mobilās krematorijas, masveidā dedzinot savu karavīru liķus. ASV kongresmenis Sets Maultons (*Moulton*) saka: “Fakts, ka viņi dedzina paši savu karavīru ķermeņus, ir šausminošs un apkaunojošs.”⁵⁴ Tas, ka kritušie faktiski tiek uzskatīti par slogu, norāda uz varas bandokrātisko⁵⁵ raksturu, šai varai karavīri — dzīvie un mirušie — ir vajadzīgi tikai kā priekšmetiskas manipulācijas objekts.

Šāda komemorācijas prakse likumsakarīgi balstās komunistiskā ateisma antropoloģijā un tā mūsdienu idejiskajās modifikācijās. Komunistiskās antropoloģijas pamatprincips ir K. Marksa 6. tēze par L. Feierbahu: “Cilvēka būtība [...] ir visu sabiedrisko attiecību kopums.”⁵⁶ Tā kā komunistiskajā sabiedrībā vienīgās attiecības ir proletariāta diktatūras ieviestās komunistiskās attiecības (citas, ieskaitot attiecības ar Dievu, ir varmācīgi likvidētas), tad cilvēks faktiski ir padarīts par režīma marioneti.

“Indivīdam galīgi tika atņemta cieņa [...] viņa nāve, kurai tika atņemta tradicionālā reliģiskā motivācija, kļūva par bezkrāsainu [...] izdzīvošanas cīņas rezultātu. Cilvēki aizgāja no pasaules, kuras šausmas bezgalīgi pastiprināja tas, ka to pasludināja par galīgo, vienīgo iespējamo, aizgāja bez pestīšanas iespējas, bieži bez apglabāšanas. [...] PSRS iedzīvotāji pārvērtās par materiālu, no kura varēja veidot, ko vien iepatikas.”⁵⁷ Ļeņinam cilvēki bija tikai “skrūvītes un uzgriezniņi”⁵⁸, kurus nomainīja un izsvieda pēc vajadzības. Latvijas PSR kinohronikas cienītāji tika iepriecināti ar saukli: “Cilvēka vērtību nosaka viņa darbs

kolhoza labā.” Pēc marksisma dogmas, cilvēks ir darbaspēks, ražošanas līdzeklis, resurss un kā tāds arī izlietojams (*expendable* — angl., kā patērējams vienreizējai lietošanai), līdzīgi derīgajiem izrakteniem. Kad attiecīgais resurss ir izsmelts, čaula tiek izsviesta un vara ķeras pie nākamā resursa.

Šāda attieksme pret cilvēku Otrajā pasaules karā ļāva PSRS, neskatoties uz milzīgo neattaisnojami kritušo skaitu,⁵⁹ raidīt ciņā lielas *lielgabalū gaļas* masas. Tai bija pasaulē lielākais mobilizācijas resurss — 34 miljoni⁶⁰, tātad faktiski — neizsmeļams. Lielā mērā karš tika uzvarēts, *paņemot pretinieku uz masu*: “nomētājām ar liķiem”⁶¹.

Nobeigums

Eiropas komemoratīvā attieksme un prakse ir pamatota kristīgajā ticībā. Tā izvirza cilvēka cieņu kā vienu no fundamentālvertībām, kas tiek īstenota kā civilajā, tā militārajā komemorācijā. Militārai komemorācijai ir militārās kultūras piešķirta specifiska jēga un vērtības, kas tiek īpaši izceltas: Dzimtene, valsts, tauta, varoņi. Latvijai un latviešu tautai ir šīs vērtības, un tās tiek godātas saskaņā ar Rietumeiropas civilizācijas pamatnostādēm.

Avoti un piezīmes

- ¹ “Kolektīvu zaudējumu un kopīgi pārdzīvotu labu un sliktu notikumu atceri apzīmē ar vārdu “komemorācija.” .. [Tā] kalpo kā pagātnes norišu atgādinājums un iemiesojums. Komemorācija cilvēkā rada un uztur piederību pagātnei, senčiem, kopīgas sajūtas un atmosfēru. Tā ietver publiskos un individuālos atceres (arī sērošanas) rituālus, memoriālu veidošanu, piemiņas vietu iekārtošanu gan reālajā, gan virtuālajā vidē, pieminēšanas vides, infrastruktūras un mediju produktu radīšanu, kā arī vēl daudzas citas darbības.” L. Uzule, V. Zelče. *Latviešu kapusvētki: identitātes rituāls*. Rīga: Mansards, 2014. 28. lpp.
- ² Sent-Ekziperī A. *Dienvidu Kurjers. Kara*

lidotājs. Vēstule Ķīlniekam. Rīga: Liesma, 1965. 392. lpp.

- ³ Turpat, 389. lpp.
- ⁴ Tur, kur kristietībā tas ir sastopams, proti, monasticiskajā askētismā, tā izcelsme ir saistāma galvenokārt ar neoplatonisma ietekmi.
- ⁵ Lewis C. *Mere Christianity*. New York: The Macmillan Company, 1957. P. 50.
- ⁶ Bēru norisē pēc šķirsta nolaišanas kapā mācītājs saka: “Lai nu sava aizgājušā brāļa (māsas) miesas nododam kapam kā mūžības sēklu uz augšāmcelšanos dienu.” Un uz mirušo: “No zemes tu esi ņemts, par zemi tev atkal būs palikt, no zemes Jēzus Kristus, tas Kungs, tevi uzmodinās pastarā dienā.” Agenda Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas latviešu draudzēm, Rīga, 1928. 227. lpp.
- ⁷ Homērs. *Īliada*. A. Ģiezena tulk. Rīga: Izglītības ministrijas izdevums, 1936. 514. lpp.
- ⁸ Tripp E. *The Meridian Handbook of Classical Mythology*. New York: A Meridian Book, 1970. P. 9.
- ⁹ Citēts no: Bercot D. (ed.). *A Dictionary of Early Christian Beliefs*. Peabody: Hendrickson Publishers Inc., 1998. P. 81.
- ¹⁰ Turpat, 81. lpp.
- ¹¹ Igaunijas starpkaru karavīru “rokasgrāmatu galvenās tēmas bija draudzība, grūtības un upuris. Šajos aprakstos nāve nekad nebija pēkšņa vai bez iemesla; tā vietā to aprakstīja kā varonības sekas un tā posma kulmināciju, kad individuāli karavīri vai vienības guva uzvaru. Šādā saistībā nāve notika laba iemesla dēļ.” “Kritušie tika pieminēti ar pateicību. [...] mērķis bija parādīt, ka neviena karavīra pūliņi netiks aizmirsti.” F. Eriksson, J. Eellend, P. Wawrzeńciouk. *Commemorating the Fallen for Friendship and Encouragement: the Commemoration of Fallen Soldiers in the Military Culture in the Baltic Sea Region 1919–1939. Baltic Security & Defence Review*. Vol 15, Issue 1, 2013. Pp. 128, 129.

- ¹² Sent-Ekziperī A. *Dienvīdu Kurjers. Kara lidotājs. Vēstule Ķīlniekam*. 261. lpp.
- ¹³ NBS karavīra zvērestā sacīts: “Es, Latvijas karavīrs, apzinoties atbildību savas tautas un likuma priekšā, apsolos un zvēru būt uzticīgs Latvijas Republikai, tās Satversmei un likumīgajai valdībai, netaupot spēkus, veselību un dzīvību, sargāt Latvijas valsti un tās neatkarību [..]”. http://www.mil.lv/lv/Militarais_dienests/Vispariga_informacija/Karavira_zverests.aspx
- ¹⁴ Sent-Ekziperī A. *Dienvīdu Kurjers. Kara lidotājs. Vēstule Ķīlniekam*. 359. lpp.
- ¹⁵ Mūsu tautai tas ir divkārt svarīgi. Pirmkārt, tā ir Dieva pavēle katrai tautai apdzīvot savu zemi saskaņā ar Ap. d. 17, 26: Dievs “licis visām tautām .. dzīvot pa visu zemes virsu un nospraudis noteiktus laikus un robežas, kur tiem dzīvot”; otrkārt, mēs esam zemkopju tauta, kuru ar savu zemi saista gadu tūkstoši, paaudžu paaudzes, viņu sūrais darbs, ciņa par izdzīvošanu un nemitīgās ciņas par pastāvēšanu.
- ¹⁶ Latvijas Politiski represēto apvienības organizētā ekspedīcija apmeklēja Kirovas apgabala Vjatlaga un Permas apgabala Usollaga nometnes, kurās bija ieslodzīti ļoti daudz latviešu karavīru.
- ¹⁷ <http://creed.americasarmy.com/#section6>
- ¹⁸ Piem., pēc Mogadišu kaujas 3.–4.10. 1993., kad somāliešu rokās krita notriektā ASV helikoptera *Black Hawk Super 64* apkalpe un divi kritušie to aizsargājušie snaiperi, ASV valdība pielika visas pūles, lai atgūtu viņu mirstīgās atliekas, kuras nemiernieki bija apgānījuši. Šī nemiernieku rīcība izsauca milzu sašutumu ASV sabiedrībā.
- ¹⁹ Sent-Ekziperī A. *Dienvīdu Kurjers. Kara lidotājs. Vēstule Ķīlniekam*. 218.–219. lpp.
- ²⁰ Brāļu kapos nav atsevišķa Nezināmā karavīra kapa, ir daudzas individuālas nezināmo karavīru atdusas vietas. Iespējams, Lundkvists ir domājis Māti Latviju.
- ²¹ Eriksson F., Eellend J., Wawrzeniuk P. Commemorating the Fallen for Friendship and Encouragement: the Commemoration of Fallen Soldiers in the Military Culture in the Baltic Sea Region 1919–1939. *Baltic Security & Defence Review*. Vol 15, Issue 1, 2013. P.134.
- ²² Turpat, 137. lpp. [Izcēlums G. K.]
- ²³ Vairāk par to sk: Kalme G. Kristus — laika Kungs. Grām.: red. A. Kalniņa. *2000 Kristietība pasaules kultūrā*: zin. konf. 2000. g. 12.–13. maijs. Rīga: Vārds, 2000. 19.–29. lpp.
- ²⁴ Kalme G. Par varoņu un varonības godināšanu. *Militārais Apskats*. 1999. 2: 49–53.
- ²⁵ Ģermanis U. *Latviešu tautas piedzīvojumi*. Rīga: Zvaigzne, 1991. 250. lpp. [Izcēlums — G.K.]
- ²⁶ Feldmanis I. Latviešu leģions: aktuālākās izpētes problēmas un risinājumi. <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/informacija-par-latvijas-vesturi/profesora-i-feldmanareferats-quot-latviesu-legions-aktualakas-izpetes-problemas-un-risinajumi-quot>
- Vēl nozīmīgāka ir viņa atziņa: “Vācija latviešiem bija situācijas noteikts un uzspiests sabiedrotais. Otrā pasaules kara laikā neviens, pat lielvalstis nevarēja izraudzīties sabiedrotos, vadoties no ideoloģiskās pārliecības vai arī no kaut kādiem morāliem apsvērumiem. Visu noteica vienīgi tās vai citas puses intereses.”
- ²⁷ Citāts pēc: Hāzners V., Bērziņš A. (red.). *Laiks, telpa, ļaudis*. I daļa. Toronto: Daugavas Vanagu Centrālā Valde, 1974. 43. lpp.
- ²⁸ Tās devīzi izteica Nīderlandes vietvaldis Vilhelms I Klusētājs (1533–1584): “Nevajag cerību, lai uzsāktu, un nevajag panākumu, lai turpinātu.”
- ²⁹ Ne velti ASV prezidents R. Reigans to nodēvēja par “Ļaunuma impēriju”. Profesors Rudolfs Rammels ir aprēķinājis dokumentāli pierādāmo komunistu režīma upuru skaitu 1917.–1987. g., tas ir 61 911 000. Rummel R. *Lethal Politics*.

- Soviet Genocide and Murder Since 1917*. London: Transaction Publishers, 1990. P. 1. Patiesais skaits noteikti ir lielāks.
- ³⁰ Zelče V. Latviešu leģiona atmiņa un piemiņas dienas Latvijā sākotne. Grām.: Muižnieks N., Zelče V. *Karojošā piemiņa: 16. marts un 9. maijs*. Rīga: Zinātne, 2011. 143. lpp.
- ³¹ No ārzemnieku *leroču* SS divīzijām latviešu leģionāri bija visvairāk ar Bruņinieka Dzelzs krustu apbalvotie. 19. divīzijā — 12 (no tiem 11 latvieši), 15. divīzijā — trīs (no tiem viens latvietis). Salīdzinājumam — igauņu 20. divīzijā — pieci, franču 33. divīzijā — divi, krievu 29. divīzijā — neviens. Ar II pakāpes Dzelzs krustu šobrīd apzināti apbalvoti ir 3323, no tiem 461 ar I pakāpes Dzelzs krustu (to saņēma tikai ar II pakāpi apbalvotie). Dati no: Sietiņš U. *Par Zemi, ko Milam*. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2005. "19. divīzija vācu virspavēlniecības ziņojumos par varonību tika pieminēta 21 reizi — vairāk kā jebkura cita kaujas vienība šajā karā." Hāzners V., Kažociņš I. (red.) *Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā*. 8. sēj., Vasteras: Daugavas Vanagu Centrālās Valdes izdevums, 1982. 358. lpp. Leģionāriem par piedalīšanos trīs Kurzemes lielkaujās kā kolektīvu atšķirības zīmi izsniedza t. s. Kurzemes aproces lentu — rokas apsēju ar uzrakstu "*Kurland*". 19. divīzijas 42. pulks tika nosaukts kritušā komandiera *Voldemāra Veisa* vārdā.
- ³² Citēts pēc: Bērziņš A., Kukainis V. (red.) *Latviešu Karavīrs pēc Otrā pasaules kara*. Plōn: Daugavas Vanagu Centrālā Valde, 1985. 317. lpp.
- ³³ The Department of Defense (DOD) Instruction 1300.15, Military Funeral Support, <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/130015p.pdf>
- ³⁴ Šajā sakarā rūgti ironiski skan krievu karavīru teiktais pēc Afganistānas kara: "Родина не забудет, но и не вспомнит" — "Dzimtene neaizmirsīs, taču arī neatcerēsies".
- ³⁵ Ja situācija to neļauj, militārās ceremonijas var izdarīt arī pēc tam, jo nevis laikam, bet pašam godbijīgas izvadīšanas faktam ir principiāla nozīme.
- ³⁶ Karavīru sagaidīšanas, izvadīšanas un apglabāšanas ceremonija. 79.3.
- ³⁷ Šeit ir līdzība ar vākēšanas paradumu tautas kristīgajā tradīcijā, kad sākot no brīža, kad mirušais ir apkopts, līdz izvadīšanas brīdim tuvinieki un citi mājas ļaudis, bet bērū dienā arī bērū viesi pulcējās ap aizgājēju un dziedāja dziesmas no baznīcas dziesmu grāmatas. "Miruso vienu neatstāj", jo viņa draudze ir kopā ar viņu. Avots: teicēja Līna Kuģe (1910–2000).
- ³⁸ Atšķirībā no civilā variantā, kur tuvinieki uzklāj seģeni kā personiskas intimitātes zīmi uz zārka pirms tā nolaišanas un seģene netiek noņemta.
- ³⁹ http://www.mil.lv/lv/Personalsastavs/Kultura_tradicijas/Militara_ceremonija/Sagaidisana_izvadisana_apglabasana.aspx
- ⁴⁰ ASV karavīra bērēs tas skan: "Prezidenta (ASV armijas, ASV Jūras kājnieku, ASV Kara flotes vai ASV Gaisa kara spēku) un pateicīgās nācijas vārdā, lūdzu, pieņemiet šo karogu kā simbolu, ka esam augsti vērtējuši jūsu mīļotā cienījamo un uzticamo dienestu." <https://www.fas.org/sgp/crs/misc/RS21545.pdf>
- ⁴¹ Tautas kristīgajā tradīcijā pastāv paradums, atnākot uz kapiem, vispirms pie sevis noskaitīt "Mūsu Tēvs" lūgšanu, tādējādi apliecinot, ka esam pienākuši pie tās mūžības un sakralitātes robežas, kurā mīt aizgājējs. Avots: teicēja Līna Kuģe.
- ⁴² Attiecīgajai svētdarbībai paredzētās Sv. Rakstu vietas.
- ⁴³ <http://apollo.tvnet.lv/zinas/krievija-ir-civilizacija-ar-aziatiski-nekaunigu-uzvedibu-saka-profesors/678395>, <http://nra.lv/latvija/politika/115066-leons-taivans-krievija-pieder-austrumu-civilizacijai.htm>, <http://skaties.lv/viedokli/>

- profesors-taivans-skaidro-kadel-krievija-pieder-citai-civilizacijai/*
- ⁴⁴ Savā 2012. g. februāra vizītes laikā Rīgā krievu disidente Valērija Novodvorska (*Новодворская*) nolasija lekciju par krievu impērisko mentalitāti. Viņa analizēja tās izcelsmes avotus — bizantiskā cēzaropisma varas vertikāli un mongoļu-tatāru ekspansionismu.
- ⁴⁵ <http://www.democracy.ru/article.php?id=3962> apraksta Krievijas vēsturi kā bandokrātiju.
- ⁴⁶ Holmes R. (ed.). *The Oxford Companion to Military History*. Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 189.
- ⁴⁷ Janums V. *Mana pulka kauju gaitas*. Eutiņa: autora izdevums, 1952. 5. lpp.
- ⁴⁸ Zelče V. Latviešu leģiona atmiņa un piemiņas dienas Latvijā sākotne. Grām.: Muižnieks N., Zelče V. *Karojošā piemiņa: 16. marts un 9. maijs*. Rīga: Zinātne, 2011. 130.–131. lpp. 2003. g. 31.maijā “Lauku Avīze” publicēja komandkapteiņa Ēvalda Stupiša “Aicinājumu Latvijas patriotiem un sarunu vedējiem ar Krieviju”, kurā viņš pievērsa uzmanību Krievijā tiši nopostītajai piemiņas zīmei kritušajiem latviešu leģionāriem un latviešu karavīru kapuvietu sakopšanai šajā zemē. “Lauku Avīzes” lasītāju vēstulēs, atsaucoties uz šo aicinājumu, varēja lasīt gadījumus, kad komunistu režīms bija nolīdzinājis leģionāru kapus, iekārtojot ganības, uzbūvējot ceļu, skolas ēku u.tml.
- ⁴⁹ Zelče V. Latviešu leģiona atmiņa un piemiņas dienas Latvijā sākotne. Grām.: Muižnieks N., Zelče V. *Karojošā piemiņa: 16. marts un 9. maijs*. 137. lpp.
- ⁵⁰ Dž. Kīgena (*Keegan*) termins.
- ⁵¹ Saskaņā ar Nacionālās Aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskā pētniecības centra izpilddirektora Jāņa Bērziņa domām, Latvija šobrīd atrodas ceturtajā no astoņiem hibrīdkara posmiem. *Krievijas jaunās paaudzes karš Ukrainā: tā nozīme Latvijas aizsardzības politikā. DSPC zinātniskais raksts*. Aprīlis. 2014. 2: 6.
- ⁵² Holmes R. (ed.) *The Oxford Companion to Military History*. Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 189.
- ⁵³ Кашуро С. Неоконченная война. До сих пор не похоронены больше чем полмиллиона воинов Великой Отечественной. *Известия*. 2003. 21.06. Kā lasāms kādā no atbildes vēstulēm komandkapteiņa Ē. Stupiša aicinājumam, Krievijā 2003. g. 28. maijā Voronežā ir atklāts kapu piemineklis ungāru karavīriem, kuri Otrajā pasaules karā cīnījās vācu pusē. Vācijas un Krievijas līgums par karavīru kapu aprūpi stājās spēkā jau 1994. 06. 05., un vairākās vietās ir jau izveidotas vācu karavīru kapavietas — Novgorodā, Rosoškā (pie Volgogradas), Sologubovkā (pie Sanktpēterburgas), Rževā u.c. Vairāk par to sk. Vācu kara kapu kopšanas tautas apvienības mājas lapā: www.volksbund.de
- ⁵⁴ <http://www.bloombergview.com/articles/2015-05-26/putin-burns-his-dead-to-hide-ukraine-aggression>
- ⁵⁵ <http://www.democracy.ru/article.php?id=3962>
- ⁵⁶ Markss K., Engelss F. *Darbu izlase trīs sējumos*. 1. sēj. Rīga: Liesma, 1979. 10. lpp.
- ⁵⁷ Рылкин М. *Коммунизм как религия. Интеллектуалы и Октябрьская революция*. Москва: Новое литературное обозрение, 2009. 21–22. стр.
- ⁵⁸ Šis termins ienāca komunistiskās ideoloģijas aprītē no Ļeņina vēlmes pakļaut literatūru un mākslu un ieguva jau neatkarīgu no sākotnējā nodoma un plašāku lietojumu, proti, cilvēka totālu pakļautību režīmam. “Литературное дело должно стать колесиком и винтиком одного единого великого социалдемократического механизма”. Ленин В. *Партийная организация и партийная литература* (1905). http://www.revolucia.ru/org_lit.htm
- ⁵⁹ Kritušo proporcija vidēji bija 10,1 (pa domju): 1 (vācu) karavīru. Pa kara gadiem

tie sadalās sekojoši: 1941. g. — 18,1:1; 1942. g. — 13,7:1; 1943. g. — 10,4:1; 1944. g. — 5,8:1; 1945. g. — 4,6:1. Ja pierēķina arī vācu sabiedroto zaudējumus (ieskaitot gūstā mirušos), tad attiecība izmainās līdz vidējam 8,2: 1. Civiliedzīvotāju zaudējumu attiecība bija 8,5: 1. Dati no: Соколов Б. *Тайны Второй мировой*. Москва: Вече, 2000. С. 252, 249. Tiek minēti pat 45 miljoni kritušo padomju karavīru, oficiāli minēto 20 miljonu vietā. <http://www.historynet.com/book-review-in-the-battle-for-history-re-fighting-world-war-ii-john-keegan-mh.htm>⁶⁰

Суворов В. *Самоубийство. Зачем Гитлер напал на Советский Союз?* Москва: АСТ, 2000. С. 375.

⁶¹ Visnotaļ neostaļiniskā Krievijas mājaslapa http://www.e-reading.club/chapter.php/1004944/197/Martirosyan_Arsen_-_Tragediya_1941_goda.html#n_124 ir spiesta atzīt, ka “nācās — lūk, ģenerāļu stulbuma sekas — iet uz upuriem: sviest kaujā pavirši apmācītās un tikko mobilizētās karaspēka daļas no jauniesauktajiem un tautas zemessardzes. Īpaši kaujā par Maskavu.”

COMMEMORATION OF LATVIAN SOLDIERS FROM THE CHRISTIAN POINT OF VIEW

Guntis Kalme

Summary

Keywords: *commemoration, soldier, Christianity, Latvian Legion, Motherland, Europe*

Commemoration is a fundamental characteristic of the European identity. Respect for a human having passed away has deep roots in European culture. For centuries commemoration has been accepted as an elementary and axiomatic standard of humaneness. Therefore, until now there did not arise any questions concerning its essence and origin. However, under the conditions of today's civilisation clashes, the necessity to perceive and remind their axiomatic basis and the role in the formation of our identity becomes more and more urgent. Respect for a human, having its roots in Christianity, is a postulate of values of European commemoration. According to its essence and manifestation, commemoration involves at least four interrelated aspects: those of 1) cognition, 2) understanding of values, 3) the ceremonial, 4) the liturgical-sacral. In this paper as a concrete example of analysis the historical experience of the Latvian Legion has been described, as well as the military ceremonial practise of the Latvian National Armed Forces, in order to grasp the specific character and essence of military commemoration.